

Những yếu tố ảnh hưởng đến dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực

Nguyễn Thanh Thủy*

*Hệ 5, Học viện Chính trị

Received: 30/8/2023; Accepted: 8/9/2023; Published: 15/9/2023

Abstract: Teaching Social Sciences and Humanities subjects in the direction of human development is a process under the organization, direction, and control of lecturers, students voluntarily, actively, and creatively participate in learning activities, aiming to gradually dominate and transform teaching content into political qualities, revolutionary ethics and the corresponding officer's capacity system, in accordance with the goals and characteristics of the subject.

Keywords: Influential factors, teaching, social sciences and humanities, military officer school

1. Đặt vấn đề

Dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn (KHXH&NV) ở trường sĩ quan quân đội (TSQQĐ) theo hướng phát triển năng lực (PTNL) là vấn đề đặt ra cấp thiết nhằm đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo ở TSQQĐ hiện nay. Những năm gần đây, các TSQQĐ có nhiều đổi mới cách tiếp cận hoạt động dạy học từ tiếp cận nội dung sang PTNL nhằm khắc phục lối truyền thụ kiến thức một chiều, thụ động, phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học. Tuy nhiên, thực tiễn dạy học theo hướng PTNL ở TSQQĐ còn có những hạn chế nhất định cần phải tiếp tục nghiên cứu hệ thống, chuyên sâu. Để có cơ sở đề xuất các biện pháp dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL cần thiết phải nhận thức và phân tích các yếu tố tác động ảnh hưởng đến hoạt động này.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL

Dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL là quá trình dưới sự tổ chức, định hướng, điều khiển của giảng viên, HV tự giác, tích cực, sáng tạo tham gia vào các hoạt động học tập, nhằm từng bước chiếm lĩnh, chuyển hóa nội dung dạy học thành phẩm chất chính trị, đạo đức cách mạng và hệ thống năng lực của người sĩ quan tương ứng, phù hợp với mục tiêu và đặc thù của môn học.

Dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL về bản chất không phải là thay đổi cách dạy truyền thống, hay dạy học theo tiếp cận nội dung mà là quá trình tiếp theo của dạy học tiếp

cận nội dung. Điều này có nghĩa, dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL là ngoài việc hình thành ở HV hệ thống kiến thức, kỹ năng, thái độ theo mục tiêu môn học, còn là quá trình tạo ra những điều kiện và môi trường thích hợp, giúp HV vận dụng hệ thống kiến thức, kỹ năng, thái độ vào giải quyết hiệu quả những tình huống nảy sinh từ thực tiễn cuộc sống và hoạt động quân sự, từ đó phát triển những năng lực cần thiết cho hoạt động của sĩ quan theo mục tiêu và đặc thù môn học.

Nhiệm vụ dạy học các môn KHXH&NV ở các TSQQĐ theo hướng PTNL ngoài việc hình thành ở người phẩm chất chính trị, các chuẩn mực giá trị đạo đức cách mạng cho SQQĐ, còn phải hình thành ở HV hệ thống năng lực của SQQĐ tương ứng, phù hợp với mục tiêu và đặc thù của môn học. Hiện nay, nội dung dạy học các môn KHXH&NV ở các TSQQĐ hết sức phong phú, đa dạng, mỗi môn học khác nhau đều có những đặc thù khác nhau, nhưng đều nằm trong một chỉnh thể thống nhất, có quan hệ biện chứng chặt chẽ với nhau. Vì vậy, QTDH các môn KHXH&NV, ở mỗi môn học ngoài việc phải hình thành ở người học hệ thống năng lực đặc thù môn học, còn hướng đến hình thành hệ thống năng lực chung khác. QTDH đòi hỏi giảng viên phải xác định đúng, đầy đủ các năng lực cần được hình thành ở môn học đó, làm cơ sở cho việc tổ chức hoạt động dạy, học mang lại hiệu quả.

2.2. Một số yếu tố ảnh hưởng đến dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL

2.2.1. Quan điểm, yêu cầu và thực tiễn đổi mới GD&ĐT của Đảng, nhà nước và quân đội

Những năm gần đây, nhận thấy vai trò to lớn của

việc đổi mới hoạt động dạy học đối với việc nâng cao chất lượng GD&ĐT đặc biệt trong bối cảnh hiện nay. Đảng, Nhà nước, Quân ủy Trung ương, Bộ Quốc phòng và các TSQQĐ đội đã có nhiều chủ trương, giải pháp dạy học theo PTNL cả phương diện vĩ mô và vi mô. Đối với TSQQĐ, các môn KHXH&NV ngoài mục tiêu hình thành ở HV phẩm chất chính trị, đạo đức cách mạng, những giá trị chuẩn mực của người sĩ quan quân đội, còn hướng tới phát triển hệ thống năng lực cần thiết cho hoạt động của người sĩ quan quân đội. Tất cả những vấn đề đó đã tác động chi phối mạnh mẽ đến QTDH ở các TSQQĐ, đặt ra yêu cầu cấp thiết phải thay đổi cách tiếp cận trong dạy học, từ tiếp cận nội dung sang PTNL, nhằm khắc phục lối truyền thụ kiến thức một chiều, thụ động, phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của người học trong tìm kiếm, lĩnh hội và vận dụng kiến thức vào thực tiễn, tạo ra sự PTNL bản thân đáp ứng yêu cầu thực tiễn hoạt động quân sự và cuộc sống.

2.2.2. Tác động từ thành tựu của Cuộc CMCN 4.0

Sự ra đời của cuộc CMCN 4.0 đã tác động mạnh mẽ đến tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Với GD&ĐT, cuộc CMCN 4.0 đang đặt ra những thời cơ và thách thức mới. Về thời cơ, giúp cho các nhà trường nhanh chóng ứng dụng KHCN vào dạy học nhằm đổi mới nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức dạy học, từ đó nâng cao chất lượng dạy học. Tuy nhiên, nó cũng đặt ra những thách thức mới đó là, sự phát triển nhanh chóng của nội dung dạy học sẽ làm cho nội dung ở nhà trường nhanh chóng lạc hậu, do đó việc dạy học nhằm vào truyền tải nội dung sẽ không còn phù hợp; mặt khác, tác động tiêu cực từ việc ứng dụng KHCN vào giáo dục sẽ ngày càng tăng khi phương pháp tổ chức quản lý không đáp ứng như việc ứng dụng công nghệ AI hay Chat GPT. Đặc biệt, trong dạy học các môn KHXH&NV và ở các TSQQĐ, tác động từ quan điểm, tư tưởng sai trái, lối sống tiêu cực, sản phẩm văn hóa xấu độc thông qua các trang mạng xã hội,... sẽ là những cản trở lớn đến quá trình phát triển nhân cách của HV, SQQĐ.

2.2.3. Tác động từ sự phát triển của nhiệm vụ quân đội

Quan điểm của Đảng không chỉ là định hướng xây dựng Quân đội mà còn là cơ sở khoa học quan trọng cho đào tạo ở TSQQĐ. Để hiện thực hóa mục tiêu xây dựng Quân đội những năm tiếp theo, phải tiến hành đồng bộ các giải pháp: tổ chức biên chế, vũ khí trang bị, con người... Trong đó nhân tố con người là yếu tố có vai trò quyết định. Trong bối cảnh hiện nay, sự phát triển của nhiệm vụ bảo vệ Tổ quốc,

sự tác động của cuộc Cách mạng KHCN đặt ra yêu cầu rất cao về phẩm chất năng lực của SQQĐ. Để hoàn thành nhiệm vụ của mình, đòi hỏi người sĩ quan không chỉ giỏi về chuyên môn, vững vàng về bản lĩnh, ý chí, mà đòi hỏi phải có năng lực xử lý linh hoạt, sáng tạo các vấn đề đặt ra từ thực tiễn hoạt động quân sự và cuộc sống. Tất cả những điều này đặt ra yêu cầu phải đổi mới QTDH ở TSQQĐ, hướng đến phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học.

2.2.4. Quá trình dạy học ở các TSQQĐ

Các TSQQĐ với đặc điểm vừa là trường đại học đồng thời là đơn vị quân đội. Mục tiêu đào tạo của nhà trường không chỉ đào tạo học vấn bậc đại học, mà còn rèn luyện cho HV phẩm chất, năng lực của SQQĐ. Ở các nhà trường, HV được quản lý theo đội hình từ cấp tiểu đội, trung đội, đại đội, tiểu đoàn. Hoạt động học tập của HV gắn liền với hoạt động rèn luyện và được quản lý chặt chẽ, nghiêm túc theo điều lệnh quản lý bộ đội. Chính điều này có tác động tích cực đến QTDH các môn KHXH&NV theo hướng PTNL, bởi vì QTDH HV không chỉ được trang bị kiến thức, kỹ năng, mà còn có điều kiện vận dụng kiến thức, kỹ năng, thái độ vào giải quyết các tình huống, các nhiệm vụ trong thực tiễn sát với mục tiêu đào tạo.

2.2.5. Năng lực giảng dạy của giảng viên

Dạy học theo định hướng PTNL ở TSQQĐ về bản chất là sự mở rộng dạy học theo tiếp cận nội dung, tức là ngoài việc trang bị cho người học kiến thức, kỹ năng, thái độ nghề nghiệp, cần phải tạo ra những điều kiện thuận, thúc đẩy người học tích cực, tự giác vận dụng kiến thức, kỹ năng, thái độ vào giải quyết các vấn đề nảy sinh từ thực tiễn. Điều này cho thấy, trong dạy học theo hướng PTNL, hoạt động dạy gắn liền với vai trò của giảng viên các TSQQĐ có tác động mạnh mẽ đến chất lượng dạy và học, cũng như sự PTNL của người học. Nếu giảng viên có nhận thức đúng đắn, nắm vững lý luận về dạy học theo định hướng PTNL người học; đồng thời có năng lực sư phạm tốt, có kiến thức thực tiễn hoạt động quân sự, xã hội phong phú; luôn luôn tâm huyết với nghề dạy học, thì QTDH theo hướng PTNL sẽ có hiệu quả.

2.2.6. Năng lực học tập của HV

Dạy học theo định hướng hình thành và PTNL người học, về bản chất là QTDH hướng vào người học, nhằm phát huy vai trò chủ thể của người học trong quá trình chiếm lĩnh kiến thức, hình thành kỹ năng, thái độ tình cảm và vận dụng vào giải quyết các tình huống thực tiễn. Chính vì vậy, năng lực học tập của HV có vai trò quan trọng, không chỉ giúp HV

thuận lợi trong quá trình tìm kiếm, lĩnh hội kiến thức, kỹ năng, hình thành thái độ phù hợp, mà còn giúp HV vận dụng sáng tạo vào giải quyết các vấn đề nảy sinh từ thực tiễn, qua đó PTNL bản thân.

2.3. Đánh giá mức độ tác động của các yếu tố ảnh hưởng đến dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL

Dạy học các môn KHXH&NV ở các TSQQĐ chịu sự tác động của rất nhiều yếu tố. Tác giả đã đưa ra 6 yếu tố tác động và tiến hành khảo sát ở 5 mức độ ảnh hưởng: 1: Không ảnh hưởng; 2: Ít ảnh hưởng; 3: Bình thường; 4: Ảnh hưởng nhiều; 5: Ảnh hưởng rất nhiều.

Bảng 2.1. Thực trạng mức độ ảnh hưởng của các yếu tố tác động đến dạy học các môn KHXH&NV

TT	Nội dung	Giảng viên, CBQL		HV		Tổng hợp		Thứ bậc
		ĐTB	ĐLC	ĐTB	ĐLC	ĐTB	ĐLC	
1	Quan điểm, yêu cầu và thực tiễn đổi mới giáo dục, đào tạo của Đảng, nhà nước và quân đội	3,77	0,956	3,75	0,953	3,76	0,954	6
2	Tác động từ thành tựu của Cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư	3,88	0,908	3,87	0,904	3,87	0,905	5
3	Tác động từ sự phát triển của nhiệm vụ quân đội	4,16	0,755	4,15	0,753	4,16	0,753	3
4	Quá trình dạy học ở các trường sĩ quan quân đội	4,02	0,871	4,00	0,871	4,00	0,87	4
5	Năng lực giảng dạy của giảng viên	4,22	0,744	4,21	0,744	4,22	0,743	2
6	Năng lực học tập của HV	4,25	0,731	4,24	0,73	4,25	0,73	1
Tổng		4,05	0,85	4,04	0,849	4,04	0,849	

Ghi chú: YT1, YT2, YT3, YT4, YT5, YT6 là các yếu tố tác động

Kết quả bảng 2.1 các yếu tố tác động đến dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL có ĐTB chung = 4,04 (GV = 4,05; HV = 4,04), có nghĩa các yếu tố có tác động rất lớn đến QTDH. Mặt khác, giữa đánh giá của GV và HV không có sự chênh lệch đáng kể (cao nhất là yếu tố thứ nhất và thứ tư, chênh lệch 0,02); độ lệch chuẩn cũng khá nhỏ, điều này cho thấy các ý kiến khá tương đồng và xoay quanh giá trị trung bình.

Trong đó các yếu tố được đánh giá tác động lớn nhất là Tác động từ năng lực học tập của HV có ĐTB = 4,25 xếp thứ nhất và Năng lực của GV có ĐTB = 4,22 xếp thứ hai. Cả hai yếu tố này được đánh giá tác động lớn nhất, điều này có thể lý giải, dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ theo hướng PTNL người học, xét về bản chất là sự mở rộng dạy học theo tiếp cận nội dung, bằng cách tạo ra những hoàn cảnh, tình huống

sát thực tiễn để HV vận dụng kiến thức, kỹ năng và thái độ vào giải quyết hiệu quả các tình huống diễn ra trong cuộc sống và nghề nghiệp, phù hợp với nội dung dạy học.

Hai yếu tố cũng được đánh giá rất cao đó là: Tác động từ sự phát triển của nhiệm vụ quân đội có ĐTB = 4,16 xếp thứ ba và tác động từ QTDH ở các TSQQĐ ĐTB = 4,00 xếp thứ tư. Để hoàn thành nhiệm vụ của mình, đòi hỏi người sĩ quan không chỉ giỏi về chuyên môn, vững vàng về bản lĩnh, ý chí, mà đòi hỏi phải có năng lực xử lý linh hoạt, sáng tạo các vấn đề đặt ra từ thực tiễn hoạt động quân sự và cuộc sống. Tất cả những vấn đề trên đặt ra yêu cầu với QTDH ở các TSQQĐ phải thay đổi cách tiếp cận trong QTDH từ chủ yếu trang bị kiến thức, kỹ năng sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học.

Mặc dù được đánh giá thấp hơn so với hai yếu tố trên, song các yếu tố từ Tác động từ thành tựu của Cuộc CMCN 4.9 có ĐTB = 3,87 xếp thứ năm và tác động từ Quan điểm, yêu cầu và thực tiễn đổi mới GD&ĐT của Đảng, nhà nước và quân đội ĐTB = 3,76 xếp thứ sáu.

3. Kết luận

Dạy học các môn KHXH&NV ở TSQQĐ chịu tác động bởi các yếu tố khách quan, chủ quan. Mỗi yếu tố có vị trí, vai trò khác nhau và mức độ ảnh hưởng đến kết quả thực hiện trong dạy học khác nhau. Các yếu tố ảnh hưởng luôn có mối quan hệ chặt chẽ với nhau trong cấu trúc tổng thể của QTDH các môn KHXH&NV theo hướng PTNL. Nghiên cứu các yếu tố tác động ảnh hưởng là rất quan trọng, trên cơ sở đó để xác định được tính chất mức độ ảnh hưởng của từng yếu tố đến QTDH các môn KHXH&NV theo hướng PTNL làm cơ sở để xác định các biện pháp thực hiện cách khoa học và hiệu quả.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Quốc phòng (2022), *Thông tư số 54/2022-TT-BQP quy định về dạy học các môn KHXH&NV trong Nhà trường quân đội*, Hà Nội.
2. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Tập 1, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2021.
3. Quân ủy Trung ương (2022), *Nghị quyết số 1657/NQ - QUTW về lãnh đạo công tác GD&ĐT đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ xây dựng Quân đội trong tình hình mới*. Hà Nội